

YAVUZ SULTAN SELİM'İN ŞAM'DA YAPTIRDIĞI İLK OSMANLI VAKFI VE VAKFİYESİ(*)

Yrd. Doç. Dr. İbrahim CEYLAN

GİRİŞ

Osmanlı vakıf müesseselerinden bilhassa Harameyn ve Suriye vakıfları hakkında şumüllü bir araştırma maalesef yok gibidir. Bunun nedeni kaynak ve dökümanların olmayışından ziyade, mezkûr konu üzerinde bilim adamlarımızın bigâne kalmış olmalarından olsa gerektir. Halbuki, arşivlerimizde hassaten Başvekalet ve Topkapısarayı arşiv hazinesinde, bu konuyla ilgili yüzlerce elyazmaları (manuscripts) ve çeşitli tarihi vesikalar mevcuttur.

Bu nedenle, Ortadoğunun merkezi sayılan Harameyn (Mekke-Medine) ve Suriye'deki vakıflar hakkında derin bir ilmi çalışmaya cidden büyük ihtiyaç vardır. İtiraf edelimki bu bir kişinin değil, entellektüel seviyede bir ilim heyetinin işidir.

Buhususta anakaynak ve materyaller boldur. Mevcut, sanat ve mimari eserler, camii, mescit, mektep, medrese, han, hamam, imarethaneler, kervansaraylar, sebil ve çeşmeler, vakfiye veya vakıf-nameler, kitabeler, şeriye sicilleri, tahrir veya tapu defterleri, evkaf kütük kayıtları, muhasebe, tamirat, inşaat, temlik, tayin ve tevcihat defterleri, vakıflar hakkında yazılmış kadı raporları, sultanların hüküm ve fermanları, sürre defterleri, muasır tarihler, seyahat nameler, mimarların hatıratı, arkeolojik kazılar, özel araştırma ve etütler vardır... İşte, elimizdeki vakfiye bunlardan biridir. Ümit ederiz ki konumuza bir nebze olsun ışık tutacaktır.

Bu araştırma, Yavuz Sultan Selim'in (1512 - 1520) Şam'da yaptırdığı ilk Osmanlı vakfına ait bir vakfiye'nin tanıtılması ve vakfın kuruluşu hakkında kısa bir etüttür.

Vakıf müessesesi, zamanın Sultanı Yavuz Sultan Selim tarafından 924/1518 de, büyük veli Muhiddin İbni Arabi (1264) nin aziz hatıratına yaptırdığı bir hayır kuruluşudur.

(*) Vakfiye, Topkapısarayı Emanet Hazinesi No: 3031'de kayıtlı. Cilt ahırlı kağıt, 27x18 ebad, 25 yapraklı, yazı sülüs ve Arabça, her sahife 9 satır, tarih 924/1518, kopya tarihi ise 997/1589 Kitap Zeyneddin tarafından yazılmıştır.

Bilindiği gibi, Osmanlılarda vakıf kuruluşları, devletin kurucusu Osman Gazi (1258 - 1326) ile başlar. (1) Bu kuruluşlar hakkında etüt ve araştırmalar, maalesef yarım asrı geçmez. Yavuz Sultan Selim'in vakıf ve hayratına dair bilgimiz ise yok denecek kadar az ve kısırdır. Mesela: İstanbul'daki Selimiye, (2) Konya'daki Selimiye, (3) Giresun'daki hayratı, (4) Bafra'daki camii, (5) hamam ve müştemilatı, Şam'daki Selimiye, (6) yine Şam'da Muhiddin İbni Arabi'nin camii, türbe, imaret ve zaviyesi (7) bu cümledendir.

Muhiddin İbn Arabi'nin Türbe ve Camii'nin Yapılışı :

Mısır dönüşünde, Yavuz Sultan Selim, Şam'da, Melik Zahir'in Yeşil Meydandaki sarayında kurduğu divanda, kışı Şam'da geçirmek istediğini, bu arada da Muhiddin İbn Arabi'nin türbe, camii ve müştemilatını yaptırmayı düşündüğü açıklandı. Daha önce bunu düşünüyordu.

14 Ramazan 923/1517 de, Sultan Selim Şam'a girdikten sonra mahallenin ileri gelenlerinden seçkin bir kaç kişinin hazır bulunmasını istedi. Hazır oldular, sonra evleri saydılar ve isimleri yazdılar. İbn Tulu diyor ki :

«Aynı gün Cumartesi, Emevi Camii Hatibi, İbn Farfur, Sultan Selim'in Muallimi Şahabeddin İbni İtar (Attar) seçkin bir toplulukla Muhiddin İbni Arabi'nin türbesinin olduğu yere geldiler, Şeyhül ekber Muhiddin İbni Arabi'nin kabri nerede diye soruldu, mutaassıb halktan bazıları, Şeyhül ekfer (büyük kafir) mi diye istihzalı cevap vermek istediler, burası görüldü, Hünkar-Sultan-camii, türbe ve müştemilatı için uygun bulunup ölçüldü.» Aynı yazar :

«Pazar günü, Yavuz Sultan Selim'in arzusuyla, seçkin bir heyet, Sultan'ın hocası Şahabeddin, Ümeyye Camii Hatibi al Melvi, İbni Farfur, Kadıasker Rükneddin İbn Zeyrek ve bazı zevat-ı Kiram olduğu halde Salihîye'ye (Şam'da) geldiler. Burada Muhiddin İbni Arabi'nin kabri üzerine bir türbe, yanına bir camii, imaret, ve fakirler için bir yer yapılmasına karar ve emir verildi. Bu amaç için mezkûr yerde bulunan bitişikteki Cabîiye

1) İbn Kemal, Osmanlı Tarihi, s. 92, Ankara, 1972.

2) Vakfiye, Koyunoğlu, No: 13996.

3) İ. H. Konyalı, Konya Tarihi.

4) Vakıflar Der. XV.

5) Kitabesi.

6) Kanuni'nin Şam Vakfiyesi, (toktora tezim).

7) Vak, tafsilat için, İbni Tulun, Kalaid, Tarihi Salihîye, 67-70; İlmul Vera', 249-250; Mufakahat Mısır ve Şam Tarihi, 68-80. A. Rihavi, Medine-aş Şam, Şam, 1969; An-Nu'aymi, Tarihul Medarisvel - Cevâm'i fi Dimaşk, yazma No: (British Museum, England) 3035. Or.

Medresesi Katibi olan Hayrı Beyin evi 6000 (altıbin) dirheme satın alındı. Hemen tesis ve inşasına başlandı, inşaat ve binaların masrafı içinde bir yetkili (inşaat müfettişi)ne 10.000 (onbin) dinar teslim edildi.» (8)

Yapılan vakıf eserleri, camii, imaret (mutfak), zaviye, türbe ve bazı yan binalardan meydana gelen küçük bir külliye idi. Mali bakımdan bunların desteklenmesi, muhafazası, idame ve tamiratı, müstahdemlerin maaş ve ücretlerinin ödenmesi, imaret ve zaviyenin masraflarını karşılamak için 9 - 10 köyün gelirinin bu amaca tahsisi edildi. (9) İlaveten Filistin - (Kayseriye) deki bir ipek imalathanenin geliri ile Şam'da yapılan bir değirmenin ve bazı dükkanların geliride bu kuruluşa verilmesi şart koşuldu.

Böylece, vakfın mali yönüde ikmal edilmiş oldu. Senelik geliri 300 000 (üçyüz bin) dirhem üzerinde idi. (10) Yıllık geliri 10 000 (onbin) dirhemle Heycaniye köyü bunlardan biriydi. (11)

Mezkür kuruluş tamamlandıktan sonra, vakfiye'ye göre müessesenin müstahdemleri'nin tayin ve görevleri alacakları ücret ve maaşları tesbit edildi. Vakfın tevliyet ve idaresi, o zaman, Ümeyye Camii'nin Nezaretine bakmakta olan Bekir Rumiye verildi. Nezaret ve kontrolüde şehir kadısına tevdi edildi. (12) Bilahare, Bekir Rumi, Ümeyye Camii görevinden alındı. Bundan iki sene sonra 926/1520 de ölümü üzerine, yerine Şam valisi Gazali Canberdi vakfın idarecisi - mütevellisi - olarak tayin edildi.

Vakfın Mustahdemleri :

Vakfiyemize göre, mezkür vakıf müessesesinin müstahdem kadrosu 63 kişilik bir memurlar grubunu meydana getirmekteydi. Bunlar : (13)

2 imam, aylık	150 dirhem, herbirine.		
1 hatip	150	»	»
1 müezzin	150	»	»
1 mütevellî	750	»	»
1 katip	300	»	»
1 Şeyh	150	»	»
1 Nakıp	120	»	»
1 Şeyh	90	»	»

8) İbn Tulun, Mısır ve Şam Tarihi (Mufakahâton Hillân fi Havâdisı zaman 11, 68-75, Kahire, 1962.

9) Vakfiyemiz, yap. 12-17.

10) Bakhit A. The Ottoman Province of Damascus, in the 16th Century. London, 1972, Doktora tezi (Ph. D.), s. 125.

11) Tapu Def (TD), 401, s. 82-91, Başvekalet Arşivi, İstanbul.

12) İbni Tulun, ibid.

13) Vakfiyemiz, yap., 17-22.

29 Hafız	58	»	»
1 Kayyum	240	»	»
1 Kapıcı	90	»	»
1 lambacı	120	»	»
1 Ferraş	120	»	»
2 mutfakçı	60	»	»
1 hizmetçi	120	»	»
1 vekil-i harç	150	»	»
2 cabi-tahsildar	150	»	»
1 veznedar	150	»	»
2 aşçı	150	»	»
2 aşçı	150	»	»
2 yardımcı	90	»	»
1 fırıncı	150	»	»
2 hizmetçi	90	»	»
1 hammal	120	»	»
1 kalaycı	150	»	»
1 temizleyici	60	»	»
1 tuvaletçi	120	»	»
1 türbedar	60	»	»
1 dakki	60	»	»
1 Nazır	150	»	»

Yukarda arzedilen mezkür vakıftaki müstahdemlerin, yekün 63 kişilik bir kadro, muhtelif görev ve vazifelerle tayin edilip maaşları tesbit edilmiş ve vakfın hizmetinde bulunarak kamu yararına sunulmuştur.

İmaretteki günlük masraflar :

Ogünkü şartlar altında, Muhiddin ibni Arabinin türbe ve camii'inde böylesiye bir imaretin kamu yararına tahsisi hassaten muhtaç olan halka hizmeti asla küçümsenemez. Mezkür imaretin, günlük masrafı, akşam ve sabah olmak üzere 40'ar kilodan günde 80 okka koyun eti, iki keyl corba, 800 ekmek, 200 tabak yemek her gün servis yapılacak, bunlara ilaveten, mübarek ve kutsal gecelerde, ramazanda 300 okka saf terayağı, 900 okka bal, 150 keyl pirinç ve 50 okka tatlı ve benzeri yiyeceklerle fakir fukaranın doyurulması ve kimsesizlerin yüzünün gülmesi için bütün bunlar sadaka-i cariyeye olarak vakfedilmişti. Gerçekten vakfın kuruluş amacı gayeside bu idi. (14)

Suriye'de ilk Osmanlı Tahrir ve Evkaf tesbiti :

Osmanlılarla Memlükler arasında vuku bulan büyük savaşın verdiği

acı neticeler, ister istemez, bölgede arazi tahririni zorunlu kılmaktaydı. Nitekim, fetihten hemen sonra, Suriye'de ilk Osmanlı kadostra tahriri yapıldı. A. Feridun ve K. Hüseyin'e göre, 17 şaban 922/15 Eylül 1516 da Mercı-Dabık zaferinden sonra, Sultan'ın emriyle, Eski Rumeli Timarı Defterdarı Abdulkerim Halep'te vergi toplamaya, Karaca Paşa Sancakbeyliğine, Çömlekçi-zade Halep kadılığına, Vezir Sinan Paşa askeri işleri tanzime memur edildi. Tarih, Zilkaade 922/Aralık 1516 idi. Daha sonraları, Çömlekçi-zade Kemal Çelebi, Arabistan (Arab-bölgesi) defterdarlığına getirildi. Toplanan bazı Sancak gelirleri, Mısır dönüşü, Sultan Selim'in emriyle, Karaca Paşa tarafından eski sahiplerine iade edildi. (15)

Bu hususta, B. Lewis, 1532 ye kadar bu bölgede tahrir yapılmadığını söylesede, elimizdeki anakaynaklarımız bu görüşü tekzibetmektedirler. (16) Çünkü aynı kaynaklarımız, Abdulfazıl Efendi, Trabulus-Şam'ın Hama ve Humus'un tahririni, Abdulkerim Çelebi, Halep'in tahririni, Fenari-zade Nuh Çelebi, Şam ve havâlisinin tahririni tamamladılar. Arazi, hass, tımar, mülk, miri ve evkaf olarak sınıflandırıldı. Tahririn neticesi, 923-24/1517-18 de İstanbul'a gönderildi. (17)

Muasır Tarihçi İbn Tulun, bu hususta şöyle der: «Pazar günü 922/Ramazan 1516 Ekim idi. Defterdar, ordu nazırı Muhıbbıye gelerek vilayetin geçmiş yıla ait gelir ve giderlerinin durumunu istedi, bir gün sonrada, Kadı-asker Rükneddin ibn Zeyrek Ümeyye Camiine gelerek halka 50 000 (elli bin) dirhem dağıttı, Hac için hazırlıklar yapıldı, sonra dükkan dükkan, ev ev bölgeler gezilip nüfus kaydı tescil ve tesbit edildi.» (18)

Yine aynı yazar, 18 İZilkaade 923/Ocak 1517 de Çarşamba günü, vakıf olan medreselerin durumu ve kurucuları hakkında bize sordular, Kadı Zeynelabidin'in huzurunda bizde, vakıf kuruluşları, onların esas sahiplerini ve kurucularını haber verdik, onlarda memnun oldular ve tescil ettiler.

Gazi'nin, Şeri'ye sicillerine dayanarak verdiği bilgiye göre: «Ümeyye Camii vakfı başta olmak üzere, mevcut bütün vakıflar kayıt ve tescil edildi. (19) 1516 da Mercı-Dabık savaşında hayatını kaybeden Şam'ın son Naibi Sipahi'nin vakfı, Memlük Sultanlarından Sultan Kayıtbay (872/901 - 1468/1496)'in vakıf ve hayratı bunlar arasında idi.»

15) Koca Hüseyin, (Reisul-Küttab) Badâyıal Vakayı', facsimile (tıbki basım), ed. A. S. Tveritinova, 11. Cilt, Moskova, 1961, s. 1002-1004; Ahmet Feridun Bey, Münşaat as-Salatın, 492.

16) B. Lewis, Notes and Documents from Turkish Archives, Jerusalem, 1952.

17) K. Hüseyin.

18) İbni Tulun, Müfakahat-al Hillan (Mısır ve Şam Tarih), 11.75.

19) Gazi Kamil ibn H. Nahr uz Zeheb fi Tarih i Halep, 527-533 (Halep).

Yine, İbni Tulun «Zilhicce'nin 4. günü 923/1517 de, Halep kadısı, sabık Şam kadısı M. Yunus al Melvi, Merdaniye'deki Beyaz Köprü denilen yerden kayıt ve tescil etmeğe başladılar, onlarla Yeni Camii'de görüştük, onlar sordu. Bizde bildiğimiz kadarıyla onlara cevap verdik. Onlarda yazdılar, böylece, Şam ve havalisindeki vakıfların kaydı bitti.» der. İbni Tulun'un bu ifadesini arşivlerimizdeki tapu ve tahrir defterleri teyit ve tasdik etmektedirler. (20)

Nitekim, savaş neticesinde, Merhum Ö. Lutfi Barkan'ında ifade ettiği gibi, (21) gerek arazi ve gerekse bir takım yerleri kaybolmuş olan vatandaşlar, Sultan Selim'e muracaat ederek mülk ve yerlerini geri istediler. Hatta bazı yerlerin vakfa ait olduğunu söylediler. Mesela: Asyüzü veya Akyüzü köyünün Mekke'ye vakıf olarak ta Memlükler zamanından kaldığını ifade ettiler. Bunun üzerine, Sultan'ın emriyle, bir ehli vukuf huzurunda, bunların iddia ve istekleri dinlendi, ispat edilmek suretiyle vakıflar, mülk yerler tesbit edildi neticede eski sahiplerine geri verildi. (22)

Bütün bunlar bize gösteriyorki, yapılan tahrirde, mülk ve vakıfların yerleri ve sahipleri belirlenmiş, dolayısıyla halkın istekleri yerine getirildiği gibi, durumda vuzuha kavuşmuş oldu.

Netice olarak, bütün arazi ve kuruluşların gerek Osmanlılara ait olsun, gerekse Osmanlı öncesi Memlüklere ait olsun genel değerlendirilmeğe gidilmiş, hepsinin kayıt ve tescili yapılarak kuşku ve şüpheler izale edilmiş oldu.

İşte arzetmeye çalıştığımız Suriyede yapılan ilk Osmanlı tahririnin esas amacında bu olsa gerekti. Şüphesiz, arazi üzerinden gelirin tesbiti ve ona göre verginin tayin ve toplanması ayrı bir yönüdür.

Vakıf idaresi

1518 de fetih sonu, devlet idari, malî, askeri ve adli işleri bir düzene koyduktan sonra, tahrir ve arazi işlerinde yerinden tanzim etti. Mevcut vakıf ve hayır kuruluşlarını kabul ederek, tevsik edilebilen bütün hayır müesseselerini sahiplerinin ellerinde bıraktı. Osmanlılara intikal eden bu kuruluşlar, dini, hukuki, ve sosyo-ekonomik yönlerinde, hatta idari bakımdan bir değişikliğe uğramadı. Vakıfların esas kuruluş amacı olan amme hizmetindeki gayesi muhafaza edildi. Vakıflar vergiden muaf tu-

- 20) Malatya Evkaf Defteri, (Başvekalet Arşivi; İstanbul, No: yazma 1013, yap. 3.937/1530 tarihli. Ayrıca bak, Tez, İ. Ceylan.
- 21) Malatya Evkaf defteri, ve Ömer L. Barkan, *Türk Hukuk ve İktisat Mecmuası*, 1939, s. 119.
- 22) Adı geçen eser. Ve Tez, İ. Ceylan - A critical edition of the deed of trust of the Royal foundations of Süleyman the Magnificent in Damascus. s. 66-67.

tulduğu gibi, kazara alınan daha önceki vergilerde sahip ve yetkililerine tekrar iade edildi. (23)

Vakıf ve hayır müesseseleri üzerinde hassasiyetle duran Yavuz Sultan Selim, Mısır'dan ayrılırken Hayrı Bey'i Mısır Valisi tayin etti ve Hayrı Bey'e, «ben Mısır'dan bir şey beklemiyorum, sadece Hadimül-harameyn (Mekke-Medine hizmetçisi) namını kazandım, Mısır'ı size bırakıyorum Mısır'ın bütün mahsülünün gelirini Yüce Peygamberimize vakfeyledim, sen Allah'ın vakfı'nın mütevellisisin, şahit olun, göreyim ne hoş hizmet ve idare edersin, bu sana bir Tanrı emanetidir.» diyerek Mısır'dan ayrılmıştı. (24)

Evkaf idaresi, Suriye'de de Mısır'da olduğu gibi yetkili ve ehil ellere tevdi edildi. Yavuz Sultan Selim, kendi vakfını (Muhiddin ibn Arabinin camii ve müstemilat'ının) idaresini El Bekir Rumi'ye teslim etmiş, nezaretinde Şam kadısına bırakmıştı. Diğer taraftan Ümeyye Camii gibi büyük vakıfları da, vakıf'ın şartına uyarak Şam valisine verdi ki o zaman Yavuz Sultan Selim Gazali Canberdi'yi Şam valisi olarak tayin etmiş bulunuyordu.

VAKFİYE'nin ÖZETİ :

Klasik vakfiyelerde olduğu gibi, vakfiyemiz (25) şu anabölümleri ihtiva eder.

1) Allaha hamd ü sena, Yüce Peygamberimize salâtü selam ve Kurucusu Vakıf'a tebcil eden bölümü,

2) Ayet ve hadislerdeki insanlara yardım etmenin kudsiyeti içinde yapılan vakf ve hayratın lüzum ve amacını belirleyen kısmı,

3) Vakfın kurucusunu bildiren kısmı ki zamanın Sultanı Yavuz Sultan Selim,

4) Yapılan vakfın cinsini, camii, türbe, zaviye, fırın, ve aş evi (mut-fak)tan ibaret olan imaret ve müstemilatı gösteren bölümü,

5) Vakfın mali yönünü ve gelir getiren köylerin isim ve hudutlarını belirten Mevkufat - Kura kısmı,

23) Lutfi Barkan, **Kanunlar**. (XV. ve XVI. asırda, Mısır Kanun namesi); Shaw, S. J. «The land law of Ottoman Egypt,... **Der İslam**, 38.

24) E. Çelebi X. 125. Yavuz S. Selim vakıflar üzerinde hassasiyetle dururken, Anadolu ve Rumeli'deki bazı vakıfların idaresinde Sadrazam Piri Mehmet Paşaya vermiştir. (TOEM, 90-96, s. 125, 1926, sene 16 No 18 (95).

25) Vakfiye ilişiktir.

6) Vakfın mustahdemlerinin tayin, ücret ve görevlerini gösteren kadrolu kişilerin kimler olduğunu bildiren kısmı,

7) İmaret (mutfak) ve pişirilecek yemek ve fakir fukaraya tevzii için yapılması gereken masrafları belirten şartlar bölümü,

8) Vakfın İmamı Azama gören tesisi, Vakfın rızası ile hukuki yönünü bildiren kısmı,

9) Vakfın tescili, kadının tasdiki, Kadı-askerin imzası ve tarihi ki adı geçen kuruluş Muharrem 924/1518 de tesis edilmiştir. Ayrıca şahitlerin isimleri zikredilmektedir. Vakfiyenin aslı maalesef yoktur. Bu nedenle Tuğrasız. Elimizdeki nüsha 997/1588 de el Fakir zeyneddin tarafından aslına kasık kalarak kopya edilmiştir diye tasdik ve tescili vardır.

Bütün bunlara rağmen özetlenirse Vakfiye, vakfın her türlü idari, mali, hukuki işleyiş tarzını gösteren bir vesika olarak tam anlamıyla vakif nizam namesi diyebiliriz.

Bazı Mülâhazalar :

Yavuz'un bu eseri hakkında çeşitli görüşler vardır. Yavuz Sultan Selim'in Şam - Salihye'de yaptırdığı Muhiddin ibn Arabi Camii, türbe ve müştemilatı hakkındaki çeşitli görüşler, vakfiyemizi görmemiş veya bihaber olan yerli ve yabancı yazar ve ilim adamları arasında vuku bulmuştur. Bu nedenle muhtelif görüşlere ve kaynaklara dayanarak eserin tesisi hususunda değişik tarihler vermişler, hatta bazıları, Yavuz Sultan Selim'in bu eseri ile kendi namına, oğlu Kanuni Süleyman tarafından Şam - Merc'te yaptırılan Selimiye Küllüyesi, diğer ismiyle Süleymaniye Tekkesi'ni birbirine karıştırmışlardır.

Durum özetle şöyledir :

Encyclopedia Britannica 'Damascus', maddesinde 'Selimiye tekkesi, 1516 da Yavuz Sultan Selim tarafından yaptırılmıştır' der. Briggs M. S.'ye göre adı geçen Tekke'nin 1517 de dervişler için yapıldığını zikreder. (26) Hartmann, Encyclopedia of Islam 'Damascus' maddesinde ise, 'Şam 1516 da fethedildi ve 962/1554 tarihine kadar burada tekke yapılmadı' der. Hartman, bu zaman Kanuni'nin yaptırdığı Küllüye - tekkesini kasdetmiş olmalı ki, iki tekkeyi birbirine karıştırmış demektir. Çünkü: Birinci tekke 1517 - 1518 de Yavuz Sultan Selim tarafından Şam - Salihye'de, diğeri Kanuni Sultan Süleyman'ın babası Yavuz namına, 1556 da, Şam - Merc'te tesis ettiği Süleymaniye - Tekkesi veya Selimiye - Küllüyesidir.

Eliseef N., mezkûr tekkeyi 1552 de II. Sultan Selim'in yaptırdığını id-

diâ eder. Halbuki bu, kronolojik bakımdan imkansızdır. Çünkü: I. Yavuz Sultan Selim 1512 - 1520 de, II. Sultan Selim ise 1566 - 1574 de hüküm sürmüştür. (27)

Wulzinger K. «Bu tekkeyi, Yavuz Sultan Selim'in yaptırdığı Muhiddin ibni Arabi Camii'nin karşısına, 960/1552 de Kanuni Süleyman yaptırmıştı, fakat bir yangın neticesinde harap olmuş ama, tekrar Kanuni 962/1554 de eskisinden daha iyi olarak inşa ettirmiştir.» der. (28)

Karamani, *yazma tarihinde*, tekke'nin mevcudiyetine işaret ederek, «Şam Valisi Gazali Canberdi, 1520 de Yavuz Sultan Selim'in ölümü üzerine, tekke'nin bütün değerli eşyalarını aldığını kaydeder.» (29)

Muruç, *Muhtasar Salihîye Tairhinde* ise, aynı görüşü tasdik eder. Ve derki, G. Canberdi, tekke'nin bütün mal ve gelirlerini müsadere edip, tekke'nin mütevellisi olan Bekir Rumi'nin elinden aldı, (30) der.

İşte, yukarda özetlemeye çalıştığımız bu deliller gösteriyorki, adı geçen tekke 1518 de mevcuttu. 1552 de bir yangın geçirdiği ve iki sene sonra 962/1554 de tekrar yapıldığı doğru olabilir. Zira bugünkü kitabesinde aynı 962/1554 tarihini göstermektedir. Vakıa, Bu tekke ve kuruluşun, 964/1566 da Kanuni Sultan Süleyman'ın, babası Yavuz Sultan Selim'in aziz hatıratına yaptırdığı, Selmiyye-Küllüyeşi veya Süleymaniye Tekkesi olarak bilinen Şam - Merç'teki Selimiye ile hiç bir alakası yoktur. Bunların her ikisinde ayrı ayrı birer kuruluştur.

Binaen aleyh, vakfiyemiz, camii'nin kitabesi ve muasır kaynaklar, mezkûr müessesenin, 924/1518, 24 Muharrem de inşa edildiği, Yavuz Sultan Selim'in İstanbul'a dönmeden önce, bu camiide ilk cümâyı eda ettiği ve sonrada Şam'dan Sultan'ın ayrıldığı fikrinde birleşirler. (31)

Cami'nin Kitabesi :

«9 Şevval 923/1517 de başlayan, 24 Muharrem 924/1518 de ikmal edilen bu cami'nin inşasına, büyük lider, Arab ve Acem'in Sultanı, Hadimül Harameyn eş Şerifeyn (Sultan oğlu Sultan Bayazıt oğlu Mehmet Han, Allah onların saltanatını ebedi kılsın) Sultan Selim Han emretti.» denir.

27) Encyclopedia of İslam (EI), Selim I. ve Selim II.

28) Wulzinger K. *Damaskus die Islamische Stadt*, Berlin, 1924, s. 14-15.

29) Karamani, Yusuf bin Ahmet Dimaşki, *Ahbarul Düvel va Asar al Evvel* s. 313 *Yazma No: 251 (26)*, John Rylands library, Manchester-England.

30) Muruç, Muhammed bin Ken'an, *Muhtasar Salihîye Tarihi*, Şam, 1737. Ve Rihavi A. *Majallatul Havliyat el Asariye*, «Tekke i Selimiye fi-Salihîye», Şam, 1959.

31) Vakfiye, yp. 8b. *Tacut-Tevarih*, 11. s. 379-380; A. Feridun, *Münşâât*, s. 456; İbn Tulun, *İlmul Vera*, s. 254, Şam, 1973.

Muasır tarihçilerden İbni Tulun, «Cami'nin açılışında, büyük bir halk topluluğu hazır bulundu. Halka bol miktarda para ve sadaka dağıtıldı, hediyeler ve bahşişler tevzii edildi, 150 koyun ve 20 deve kesilerek muazzam bir ziyafet verildi. Ayrıca, herkesin durumuna göre üçer, beşer, onar, yirmişer, otuzar dirhem olarak para yardımı yapıldığı, Hatibede 10 000 (onbin) dirhem ikram edildiğini kaydeder. (32)

Yavuz Sultan Selim'in Şahsiyeti

Tarihin ender yetiştirdiği büyük sima ve devlet adamlarından biri olan Yavuz Sultan Selim, çok sert ve kesin kararları yanında, akılları durduracak kadarda mütevazi ve hakka teslim olan aynı zamanda gerçekleri kabuletmede hiç tereddüt etmeyen yüksek bir şahsiyet sahibi idi.

Tarih tetkik edilecek olursa kolayca anlaşılır ki, Yavuz Sultan Selim Osmanlı tarihinde olduğu kadar, İslam tarihinde, hatta dünya tarihinde eşsiz bir yer işgal eder. Yavuz Sultan Selimi, kardeş katili, veya baş kesen bir Sultan olarak değerlendirmek isteyenler, konuya basiretle değil, baş gözü ile eğilme zahmetinde bulunanlar olsa gerektir.

Veliler ve erenler âşığı olan Koca Yavuz, Zenbilli Ali Efendi karşısında hakka teslim olmuş, İbn Kemal'in atının ayağından sıçrayan çamurla lekelenen kaftanını, cenazesinin üzerine konulmasını vasiyet etmiş, Şam'da İbn Arabi - Şeyhul ekber'in mezarı neresi diye sorulduğunda, bazı mollaların taassubla, Şeyhul ekfer=haşa büyük kafirin mi mezarı diye cevap vermelerine, mütevazi bir şekilde sukut etmiş ve türbesinin yanına bir abide yaptırmıştır. Şam'daki diğer bütün saygı değer zatlara ve kutsal yerlere ziyaret ederek onlar için niyazda bulunmuş ve ruhları için sadakalar dağıtmıştır.

Arafatta, hatib'in hutbede, Yavuz Sultan Selim için 'Hadimül harameyn-es Şerifeyn'=Mekke - Medine'nin hizmetçisi, diye zikredince, Yavuz toprağa açık alnını koyarak Allah'a hamdüsena etmiştir. Ve bu bana yeter diyede Mısır ve Suriye'den hiç bir şey istememişti.

Yavuz Sultan Selim'in Mısır'ın fethine sanki, Mısır'ın geliri için gelmiş gibi düşünen acıgözlü Yunus Paşa'ya, işte Paşam, Mısır'ı tek edip gidiyoruz deyince, Yunus Paşa, 'Sultanım bunun için mi ta İstanbul'dan buraya geldik diyen Paşa'nın gözünün yaşına bakmazken, «Sultanım beni niçin asmıyorsun diyen» Piri Mehmet Paşa'ya, Ah Paşam senden iyisini bulamıyorum diye dert yanmıştır.

Mısır'da itaatleri kabulünde, Mekke Emiri'nin 12 yaşındaki bir çocuğunun Harameyn anahtarlarını teslimi anında duyulan, Büyük Sultan,

Mısır'ın bütün gelirini Harameyn'in fakir fukarasına vakfetmiş ve aynı bölgenin muhtaç ve kimsesizlerine sadaka olarak ilk Osmanlı sürresini göndermiştir. Bu 200.000 altın idi.

Hicaz'da, Kaabe'yi ziyaretlerinde, dayalı süpürgeyi eline alarak işte, Hadimül harameyn=Mekke ve Medine'nin hizmetçisi budur demiştir.

Vakıf ve hayır müesseseleri üzerinde hassasiyetle duran Yavuz Sultan Selim, Mekke'de, Kaabe'nin örtüsünü değirtirmek istediğinde, Ülema itiraz ederek, bunun bir vakıf olduğunu, ve Şecerüd-dürre isminde bir kadına ait olduğunu, «vâkîf'in şartı Allah'ın emri gibidir» diyerek izah ettiler. Sultan Selim, «aşk olsun o kadına, eğer bir bayan, kaabenin östüsünü siyah bir ipekle örterse, bende Hadimül harameyn olarak onu altun yıldızla donatırım dedi ve kaabe'deki gerekli tamirat ve bakımı yaptırdı. Makamı İbrahimi tekrar inşa ettirdi. (33)

Çözülmeleyen bir esrar gibi kalan Yavuz Sultan Selim'in hayatı ve şahsiyeti gerçekten bir muammadır. Bir bakarsın kükreyen bir sel gibi bentler yıkarken, bir bakarsın olgunluğun ve mütevaziliğin kemâline ermiştir.

Barışa bir türlü yanaşmayan Mısır Sultanı Tumanbayı, fetih sonunda istemiyerek idam ettirirken, cenazesinde, muhteşem bir merasim yaptırmış ve hüngür hüngür ağlamış, Osmanlılarda uygulanmayan bir âdeti ihdas etmişki, Tumanbayı'nın tabutunun altına girerek, onu omuzunda taşımış, ruhu için mebzul şekilde sadaka ve hayır yapmıştır.

Yavuz Sultan Selim'in açık ve samimi niyeti, bir devlet adamı olarak şu idi. İslam alemini bir bayrak altında toplamak, sünnilik ve alevilik ikilisine bir son verip, şayet Avrupaya açılırsa, doğuda ikilik pürüzünü ortadan kaldırmaktı. İran, Suriye ve Mısır seferine bu amaçla çıkmış ve İslam vahdetini kurmaya çalışmıştır. Bunun için :

Evrakı Perişan'a göre : «Devletin ileri gelenlerini toplayarak Emeviler zamanından beri saltanat halinde gelen biat ehli hal ve ahdin hepsini huzuruna toplayarak onlardan şunu istedi.» Şayet:

Ben padişah olursam niyetim Arabistanı Çerkeslerden, Acem ülkesini Şiilerden temizlemektir. Hatta İslamı bir noktaya toplamak için Hind ve Turan'a gideceğim. Şark ve Garb'a İlâyı kelimetullah'a çalışacağım. Zalimler evladım bile olsa merhamet etmiyeceğim. Zamanında rahata varmak ve ahaliye tasallut etmek mümkün olmaz. İşte benim halim budur.

Biraderim ise rahatı sever ve yumşak huyludur. Seferden korkmaz

33) Tez, İ. Ceylan, 322 (naklen, Tarih-i İshaki, yazma, 276 (82), yap. 176). John Rylands library, Manchester - England.

ve hattı aşmak istemezseniz bana biat ediniz. Aksi takdirde Sultan Ahmet'i seçiniz ki onun zamanında O da sizde zevku safanızla meşgul olasınız' diyerek üstün bir gayret göstererek bunun üzerinde hassasiyetle durdu. Fakat dünya devletini arzulamadığını da açıkladı.

Sultan Selim bir gün şiddetli kızmış, huzuruna İbni Kemal bile çağırılmaz olmuştu, bir gün ansızın, yeniçeri ihtiyarlarını huzura çağırarak, onlara: «muradınız bu itaatsizliklere devam etmekse, şimdi bana haber veriniz, hükümetten çekileyim. Ben bu saltanatı sırf İslam'a hizmet için biraderimin elinden aldım. Ve alemi ıslah etmek için birader çocuklarımı feda eyledim.

Önce size, biat teklif ettim, kabul ettiniz. Bende gece gündüz, uyku mu ve huzurumu terk ederek dini mübini kuvvetlendirmeye uğraşıyorum. Sizin maksadınız İslamı ihya etmek değilse, benimde saltanatta hattı zâtında asla hevesim yoktur, diye konuştu ve onları azarladı. Bunun üzerine İran seferinde vuku bulan hareketlerine hepsi canu gönülden pişman olarak ağladılar. Özür dilediler. Fakat bu karışıklığın elebaşlarından sağ kalmış olan Yeniçeri ağası İskender Paşayı, Sekbanbaşı Bal Yemez Osman Ağayı ve Kadı-asker Cafer Çelebi'yi Sultan'a haber verdiler.

Padişah, Cafer Çelebi'yi huzura getirterek, Cafer Çelebi'ye, «İslam askerlerini fesada sevk ederek devletin teşebbüslerini neticesiz bırakanların Şer'an cezası nedir? Diye sorulduğunda, Molla Cafer Çelebi, eğer doğruluğu ispatlanırsa katildir cevabını verince, Sultan Selim, Molla Cafer kendi fetvanı kendin verdin diyerek her üçünü de idamını emreyledi... Ve erkani harbi toplayarak işleri tekrar düzene koydu.

İşte, Yavuz Sultan Selim bu idi. Vurduğu kılıç Hakkın kılıcı, amaç ve gayesi millet ve memleket içindi.

Lutfi Paşa, *Asaf-namesinde*: Yavuz Sultan Selim'in İbn Kemal'e hitaben şöyle dediğini nakleder, «Paşam niyetim Avrupayı fethetmektir. Galatadan Kağıthane'ye kadar Tersane olmalıdır. 300 gemi,... yapılacaktır...». Kemal Paşada, Sultan'ın ömrünün kafi gelmediğini zikreder. Der.

Şahsiyeti ve kişiliği gibi ölümünde bir sır ve muamma olan Yavuz Sultan Selim, adeta nöbet değiştirir gibi, 8 sene önce, İstanbul-Edirne yolu üzerinde, babası Sultan II. Bayazıt'tan saltanatı aldığı yerde hayata gözlerini yummuştur. Ruhu şadolsun... 22 Eylül 1520.

NETİCE :

Makalemizde, vakfiye'nin ışığı altında Yavuz Sultan Selim'in Şam'da yaptırdığı Muhiddin İbn Arabi'nin türbe, camii ve müstemilatı hakkında

kısa ve özet bir bilgi vermeye çalıştık. *Vakfiyemiz* : a) mezkûr kuruluşun varlığını ve tarihini tesbit hususunda öne sürülen bir takım iddia ve ihtilafları bertaraf etmesi, b) Adı geçen kuruluşun, Yavuz Sultan Selim'in Mısır'dan dönüşünden sonra tamamlandığını, Sultan'ın ilk cümayı 24 Muharrem 924/1518 de eda ettikten sonra İstanbul'a ayrıldığını, c) Eser, dini olduğu kadar sosyo-ekonomik bir kuruluş olarak, halkı bünyesinde toplayan ve sosyal dayanışmanın en güzel bir örneğini veren bu müessesenin Yavuz Sultan Selim'in Şam'da yaptırdığı ilk Osmanlı vakf kuruluşu olduğunu bildirmesi, d) Cami'nin kitabe tarihi (924/1518)ni aynen zikirle, ebced hehabetle 'Hayru-Cami' ibaresini kaydetmesi bakımından gerçekten tarihi bir vesika olarak üzerinde durmaya değer. (34) "

Yavuz Sultan Selim'in Şam'daki bu hayratını devam ettiren Osmanlılar daha mükemmellerini ekliyerek yeni müesseseleri kurdular. Süleymaniye Tekkesi, İsa Paşa, Lala Mustafa Paşa, Derviş Paşa, Sinan Paşa, Murat Paşalar ve diğer hayır sahiplerinin inşa ve tesis ettikleri kuruluşlarla Şam'da yeni bir manevi kültür ocağı meydana getirilmiş oldu. Bu ilim ve irfan ortamı içinde Camii ve külliyeler etrafında kümeleşen bir halk topluluğu oluşturuldu. İlim merkezi, şehirin Emeviye Camii muhitinden Merc'e kaydı. Osmanlıların tesis etmiş olduğu bu kuruluşlar, toplumun yaşayış, kültür ve bilimsel seviyesini tamamen değiştirmiş oldu.

Şam'da, ilk Mevlevi tekkesini kuran Şeyh Takıyüddün Muhammed Kartal Dede (933/1584) de ayrı bir manevi hava getirmiştir. Hülasa 16. asırda Suriye ve çevresini o günkü durumu nazarı itibara alacak olursak halkın kültür seviyesinde olduğu kadar, sosyal dayanışma açısından da vakıfların oynadığı maddi ve manevi rolü daha iyi anlamış oluruz. Saygılarımızla...

BİBLİYOGRAFYA :

a) YAZMALAR

- 1 - Al-Mavi, *Tarih i-Medaris vel Cevâmi'i*, Nu'aymi'nin (British M. or 3055).
- 2 - Yusuf bin Ahmet Karamani, (1598), *Ahbarul düvel ve asar al evvel*, yazma J. Ryland library, Manchester (İngiltere), Ms, No: 251 (26).
- 3 - *Tapu Defterleri*, Başvekalet'te, No: 263, 474, 964.
- 4 - *Tarih i İshaki*, John library, Manchester, No: 276 (82). Yazma.
- 5 - Şam Evkaf Defteri, Topkapısarayı, Emanet Hazinesi, No: 3072.
- 6 - Yavuz Sultan Selim'in *Şam Vakfiyesi*, Topkapısarayı, E. H. No: 3031.
- 7 - Kanuni'nin *Mısır Değişme Vakfiyesi*, TKS. E. H. 3024.
- 8 - *Malatya Evkaf Def.*, Başvekalet'te, Yazma No: 1013.
- 9 - İbn Kemal *Risâlesi*, Süleymaniye Kütp. yazma No: 971/7, İstanbul.
- 10 - *Halep Tahrir Def.*, Başvekalet, No: 93.
- 11 - *Matbuu eserler*, b) F. Edhem Karatay, TKS. *Türkçe Yazmalar Kataloğu*.
- 12 - A. Bakhit, *The Ottoman Province of Damascus, in the 16. Century* (Ph. D) London, 1972.
- 13 - B. Lewis, *Notes and Documents from Turkish Archives*, Jerusalem, 1952.
- 14 - Briggs M. S. *Muhammedan Architecture in Egypt and Palestine*, 1982.
- 15 - Ceylan İ. *A critical Edition of the Deed of Trust (Vakfiye) of the Royal Foundations of Süleyman the Magnificent in Damascus*, Manchester, 1977.
- 16 - Gazi Kamil, *Nehr uz Zehep fi Tarih i-Halep*, Halep, 19..
- 17 - Gazi N. *Kevakib us-Saire...* Beyrut, 1945.
- 18 - Hartmann R. *El.* (Encyclopedia of Islam) 'Damascus'.
- 19 — Heffening, *El.* 'Waqf'.
- 20 - İbn Tulun A., *Tarih i-Salhiye,; İlmul Vera,; Tarih i-Şam ve Mısır*.
- 21 - İbn İmat, *Şezarat*, VIII. volm. Mısır, 1930.
- 22 - Muruj Muhammed ibn Kennan, *Muhtar ı-Tarih i-Salhiye*, H. 1153, Şam.
- 23 - Ahmet Feridun Bey, *Münşeât-ı Selatin*, 1872, İstanbul.
- 24 - Rihâvi Abdulkadir, *Tarih-i Dımaşk*, 1969. Şam.
- 25 - Sauvaire JA. VII, Paris.
- 26 - Sauvaiget J. *Man ument de Damas*, 1960.
- 27 - Shaw S. J. «The land law of Ottoman Egytp.» *Der İslam*, 38.
- 28 - Wulzinger K. *Damaskus die Islamische Stadt*, Berlin, 1942. *Taj'ut -Tevârih*, Saadettin Hoca II, 379 - 380.

SUMMARY

After Sultan Selim I. 's victory over the Memluks at Marj-ı Dabık on 25 Raja 922/15 August 1516, and the disintegration of the Memluk administration and their sovereignty in Syria, the province of Damascus which had been a Memluk province from 1250 to 1518, became an Eyalat of the Ottoman Empire.

On his entrance to Damascus for the first time On Thursday, 6th Ramazan 922/3rd October 1516. He went directly to the famous Ummayyad Mosque where he performed the Friday prayer. The former Chief Shafii Kadı (judge Veliyüddin bin Farfur, delivered an elegant sermon (hutbe) in which he called Sultan Selim I. Khadimal al Harameyn ash - Sherifeyn (the Servant of the two Holy Cities at Mekke - Medina.

Sultan Selim Yavuz (1512 - 1520) founded the first Ottoman vakf institution in Syria immediately after the conquest, and inaugurated a period of publicimprovements in Damascus, Aleppo, Tripoly, Mekke and Medine.

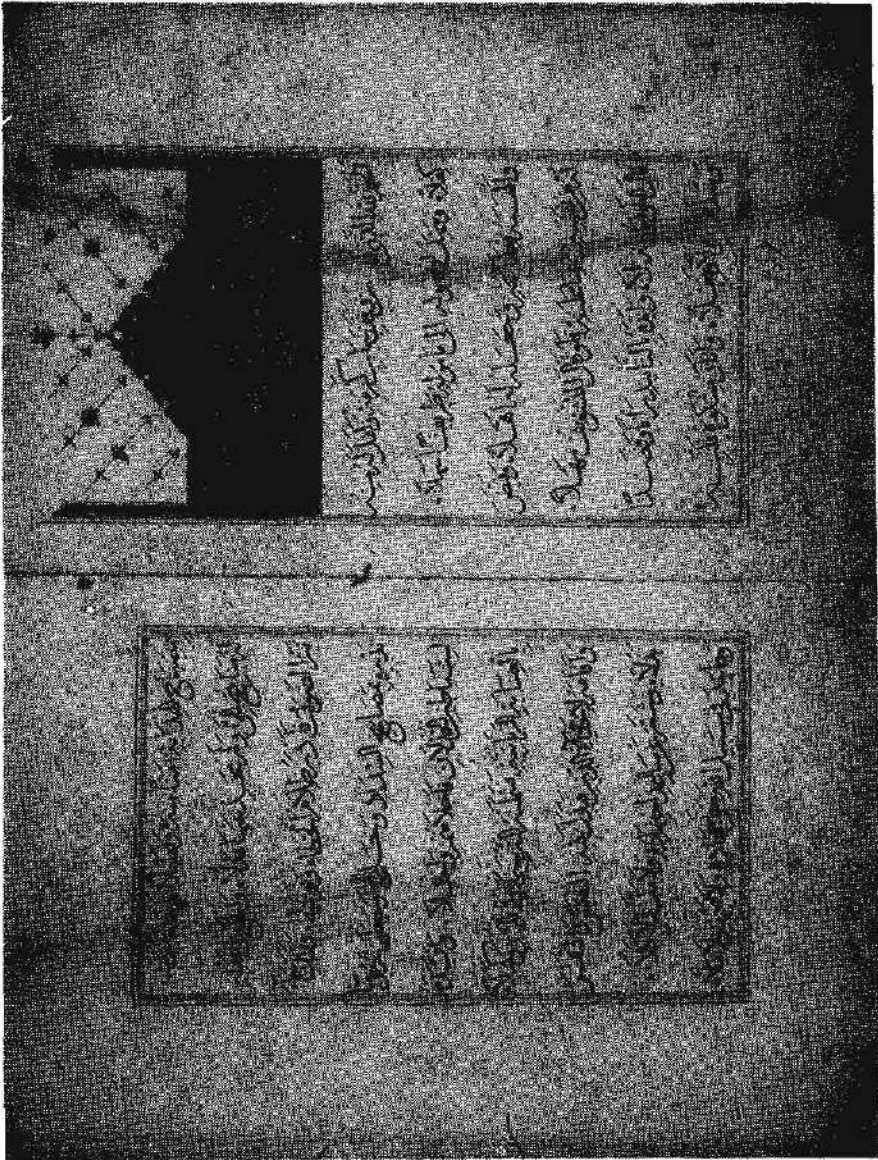
The Ottoman recognized Mamluk and Pre-Memluk vakf foundations in Syria, the Arabian Peninsula and Egypt. All vakf institution, whether Ottoman, or pre-Ottoman were also recorded, and registered after the Conquest. Ibn Tulun tells us that «On Wednesday 18th Zil kaada 923/1517, we were asked the names of the endowment Medreses, and their founders in order to identify their original owners, thereupon we informed them to their satisfaction in the presence of kadı Zeynel Abidin.

On the completion of this charitable institution in Salihyye. Servants and employees were appointed and their taks determined, according to the vakfiye terms.

On the occasion of opening, a vast banquet was given, gifts and alms were distributed to the poor and needy. After Sultan Selim I. (Yavuz) performed his Friday prayer left Damascus for İstanbul 14 Muharrem 924/1518.

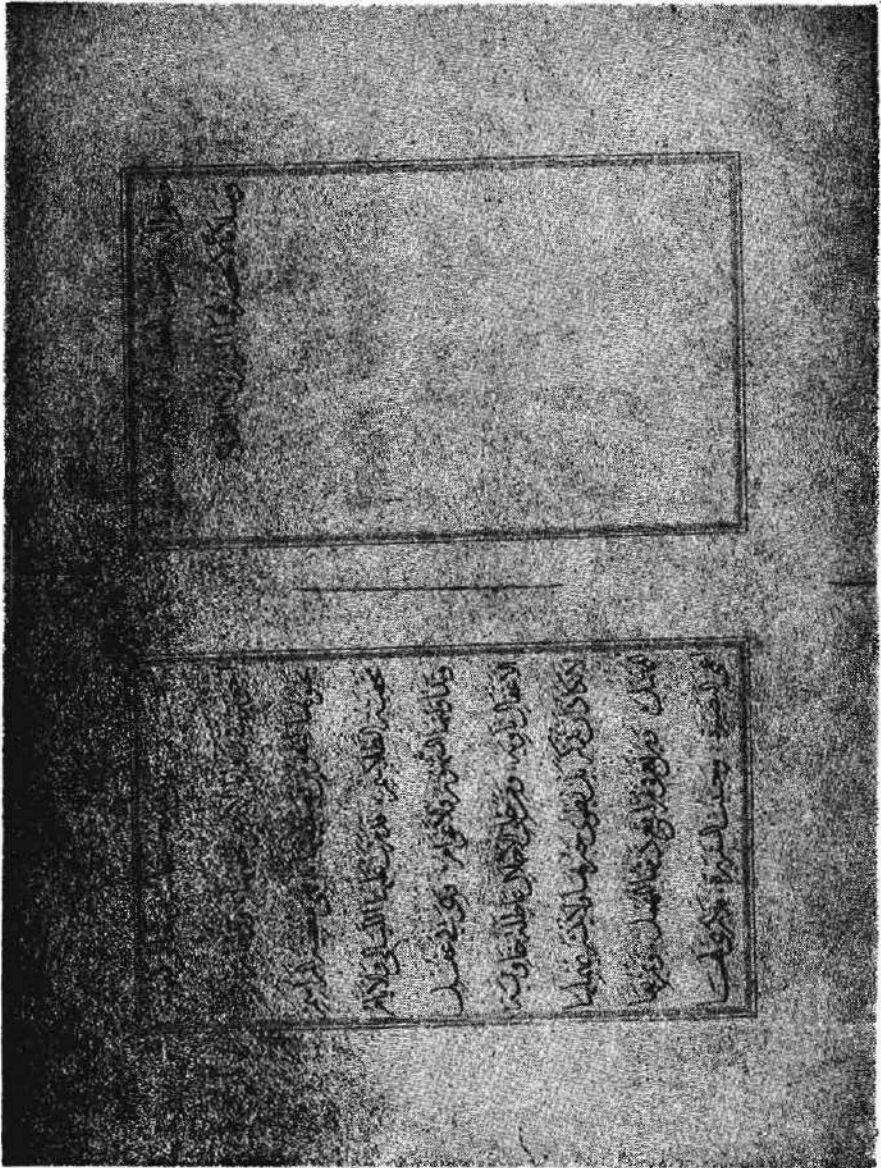
In short, these were the first Ottoman vakf foundations (the Mosque, Imaret, Tekke, Fırın and Türbe of the Muhiddin İbn Arabi) that established by Sultan Selim first in Salihyye, quarter of Damascus (Şam) in Syria...

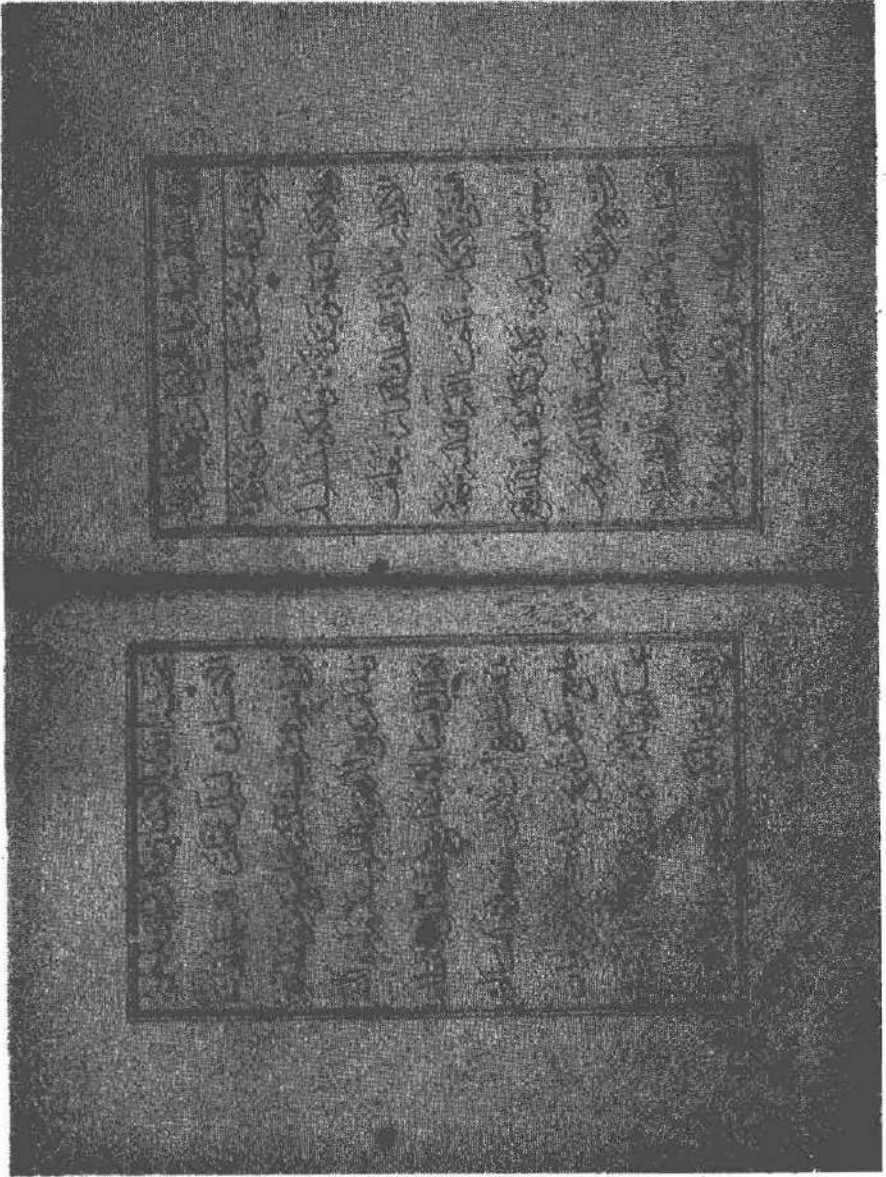
VAKFIY E'nin METNİ

راجعاً إلى كبرياء الله تعالى ورحمته
 وفضلها على عباده المؤمنين
 وبنينا على هذا المبدأ العظيم
 الذي لا يتغير ولا يتبدل
 ولا يمحى ولا يمسح
 وهذا الذي نريد به
 الشكر والحمد لله دائماً
 الأمان على عباده المؤمنين

بوجه كماله ورحمته
 وفضلها على عباده المؤمنين
 وبنينا على هذا المبدأ العظيم
 الذي لا يتغير ولا يتبدل
 ولا يمحى ولا يمسح
 وهذا الذي نريد به
 الشكر والحمد لله دائماً
 الأمان على عباده المؤمنين

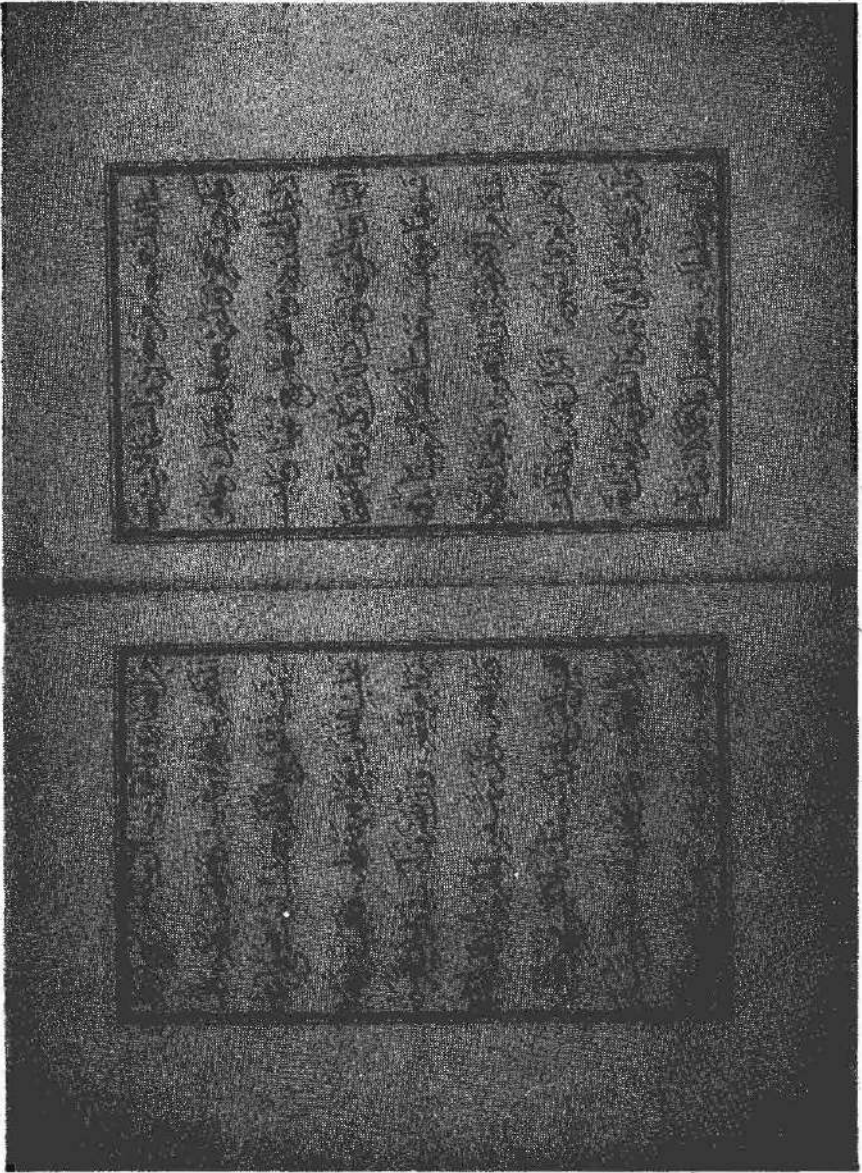

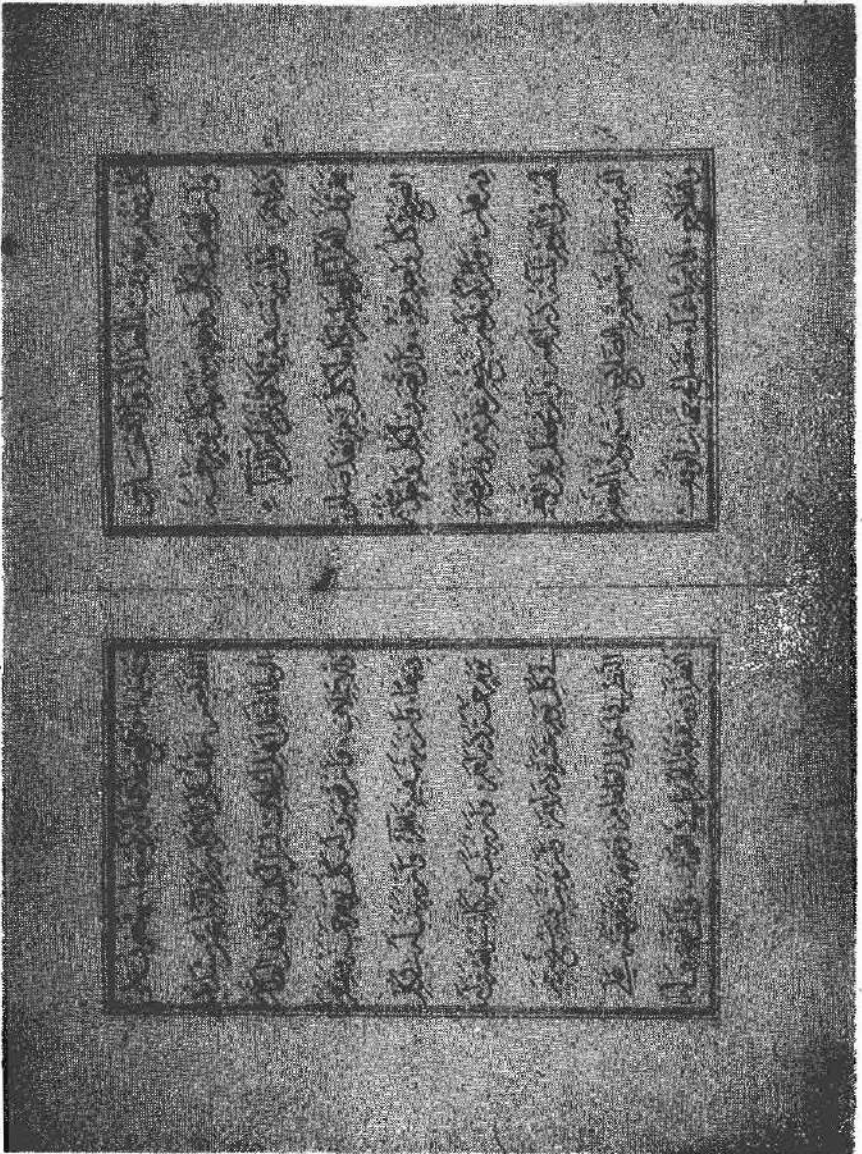
سبباً من غير وجه الجوار، وقصر الأوقاف
 ما عسى له من المنفعة، وأغربه ذلك كله
 لا يفي بحسب ما كان في قلبه من رغبة
 في التعمير، ويتملكه التعمير مع وقته
 وما يقع الأمانة والأمانة، وهذا هو السعد
 الذي لا يتلوا ريباً، يرضى عنه الله والذو
 لا يرضى عنه سائراً، وقد منحه الله النظر في الظاهر
 وقد صدقنا في حقنا، وقد صدقنا في حقنا
 ما هو من حسنة ما كان في قلبه

المتأسر من ذكركم الأكلان، أتممت في
 الحسنة، وصحفة ما لم يخلص الحسنة
 محضاً، وقد أخذنا الظهور في ذلك
 وتكامل الحسنة من ذلك، وقد أخذنا الحسنة
 عليه الأمانة، وأتممت الحسنة
 ما هو من حسنة ما كان في قلبه
 سبباً من غير وجه الجوار، وقصر الأوقاف
 ما عسى له من المنفعة، وأغربه ذلك كله
 لا يفي بحسب ما كان في قلبه من رغبة
 في التعمير، ويتملكه التعمير مع وقته
 وما يقع الأمانة والأمانة، وهذا هو السعد
 الذي لا يتلوا ريباً، يرضى عنه الله والذو
 لا يرضى عنه سائراً، وقد منحه الله النظر في الظاهر
 وقد صدقنا في حقنا، وقد صدقنا في حقنا
 ما هو من حسنة ما كان في قلبه

لأن السكاه لا تخطئ الصلوة
 وقد كان في وجهه نور الكمال صلوة
 المنيرة كبرية العروة تنبع من سماء السجود
 فابنوا لله الكون كالمغزاة الطير
 وبنوا الأرض السورى للظفرى كالأمانات
 الأنظار من سلك الأقطار الطير من زفر
 كل يوم من الطعامة ما كان يرفع النجوم
 وفيها رافع بأركان العقارة كقوة وعوض
 عظمة الأرواح عزت ببال الكرم عليه الصلوة

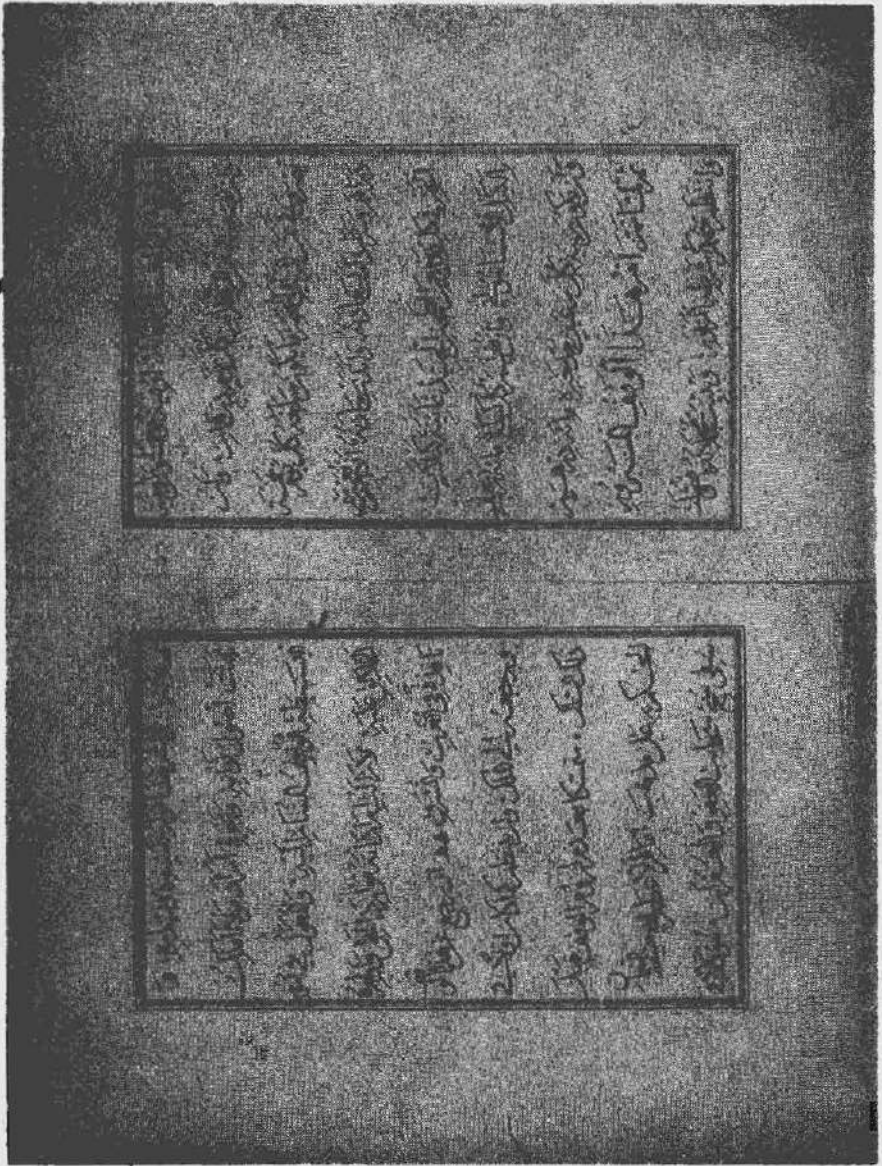
قال لعلنى الأرواح الطاهر والصلوة
 تحسب لى الأرواح كبرية إن الله كرم
 يا مولى الأرواح بالدين تطهير الصلوة
 وبنوا لله الكون كالمغزاة الطير
 وبنوا الأرض السورى للظفرى كالأمانات
 والأنظار من سلك الأقطار الطير من زفر
 كل يوم من الطعامة ما كان يرفع النجوم
 وفيها رافع بأركان العقارة كقوة وعوض
 عظمة الأرواح عزت ببال الكرم عليه الصلوة

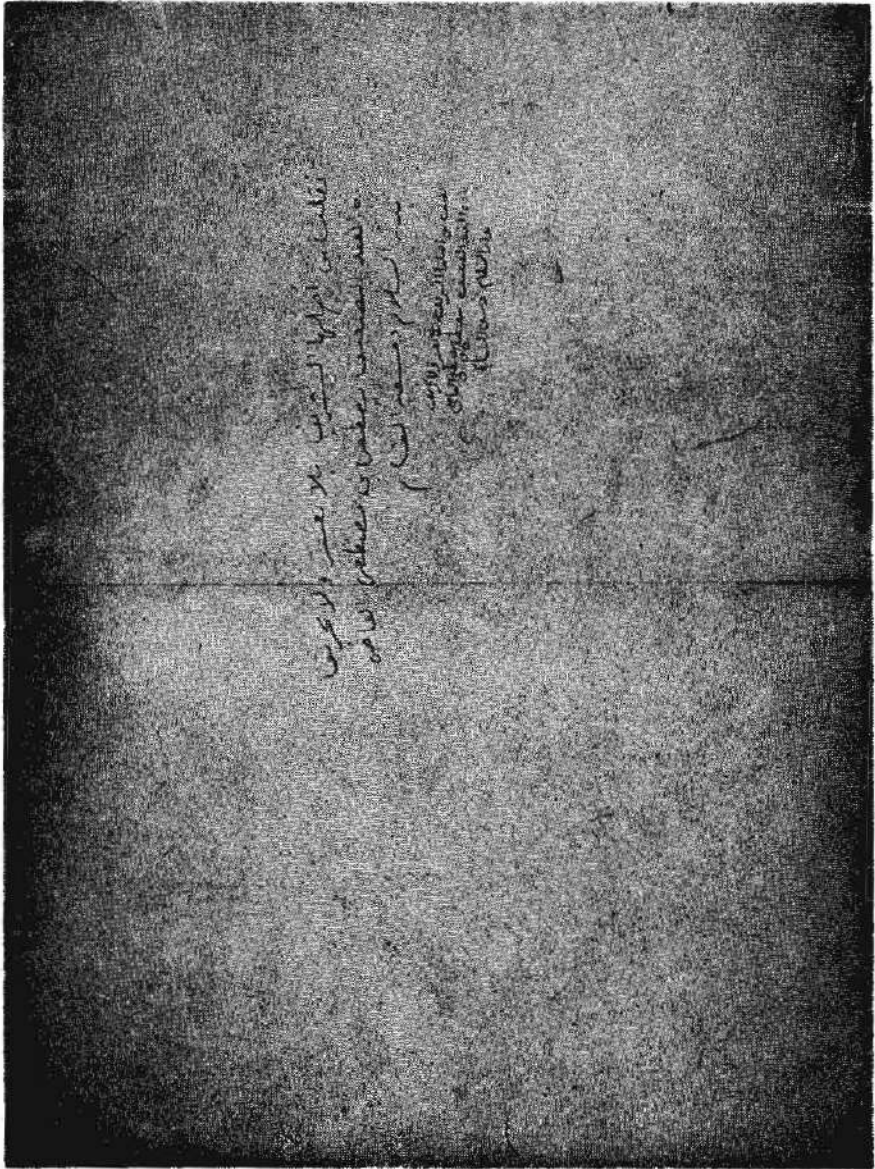
مخرج كل قهره الى عطا. وانما هو من العطا
 في كل قهره بانها عطا وسر طوقه الجرب ،
 وصفا الكذب ، انما يطبخ في كل صلح طلاله بقره
 السوي كالكذب ، هذا كل كذب عن ابي خاندان
 وانما يطبخ في كل عيبه في كل عطا ، يريد ان السوي
 كالكذب ، انما الاستانويه في كل عطا في كل
 ضده ، وانما في كل عطا في كل عطا في كل عطا
 وله ، انما في كل عطا في كل عطا في كل عطا
 وانما في كل عطا في كل عطا في كل عطا

من كل عطا في كل عطا في كل عطا
 عطا في كل عطا في كل عطا في كل عطا
 وانما في كل عطا في كل عطا في كل عطا
 بالكلية في كل عطا في كل عطا في كل عطا
 المناسبتين في كل عطا في كل عطا في كل عطا
 في كل عطا في كل عطا في كل عطا في كل عطا
 في كل عطا في كل عطا في كل عطا في كل عطا
 في كل عطا في كل عطا في كل عطا في كل عطا
 في كل عطا في كل عطا في كل عطا في كل عطا

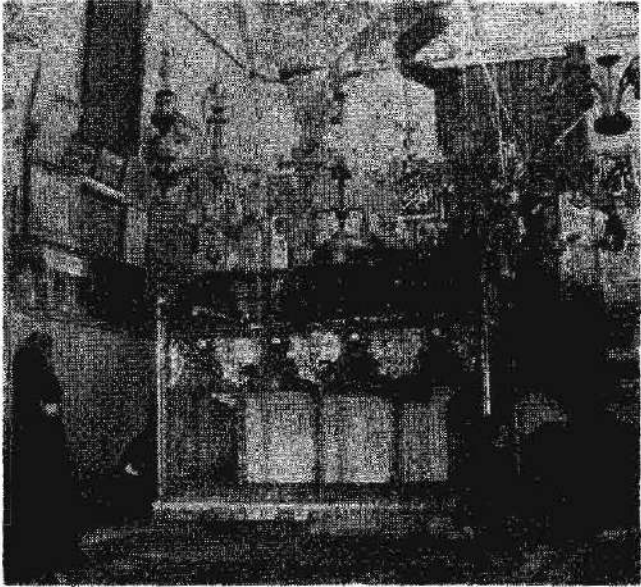
في كسر الهمزة الياء وتعمل في هذا التركيب
 فكأنه كما لو كان عليه الهمزة لكانت في ذلك
 أصلاً للرباع بالرفع على قول الأعراب إنما أفعل
 العطفية إن كانها التام مع التام وهو
 اللزوم لرفع الهمزة في كسر الهمزة كما في
 العطفية وكما في قوله تعالى عالجوا
 ذنوبهم فليسوا ذنوباً فاعلموا بالشيء
 وأن كان فاعلموا ليس في مضارع جزم العطفية
 فمضارع العطفية والفتحة في الفصحى والفتحة في كسر

والاصطلاح الموضع المسمى بالشيء المسمى
 بحرف الكسرة أو ما كان عليه كسرة ففتحة
 كما في كسر الهمزة في ما ففتحة كسرة في
 ما ففتحة كسرة في ما ففتحة كسرة في ما
 في هذه السلسلة الحكيمة بما نظرنا في ما
 كما في كسر الهمزة في ما ففتحة كسرة في ما
 الكسرة في ما ففتحة كسرة في ما ففتحة كسرة
 في ما ففتحة كسرة في ما ففتحة كسرة في ما
 في ما ففتحة كسرة في ما ففتحة كسرة في ما

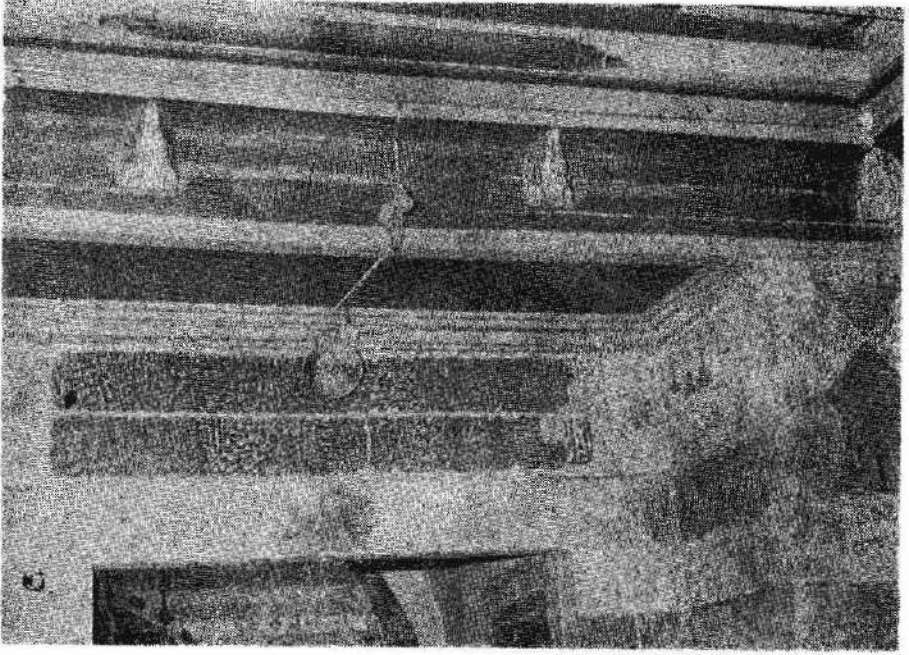

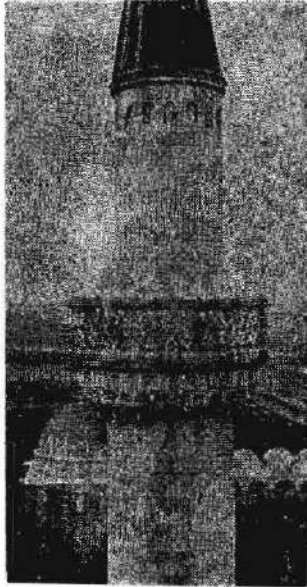
İbn-i Arabî'nin Türbesine giriş.

İbn-i Arabî'nin Şam'daki Türbesi

Cami'in Kitâbesi

Adı geçen caminin minaresi